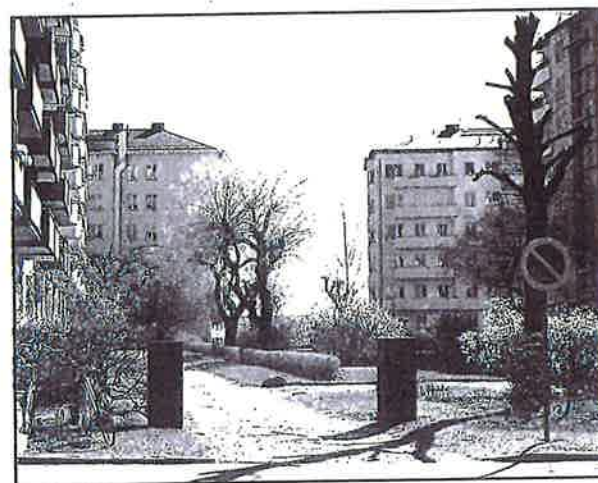
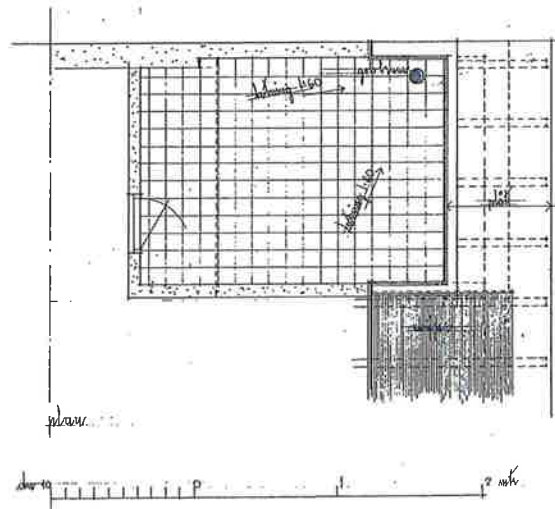
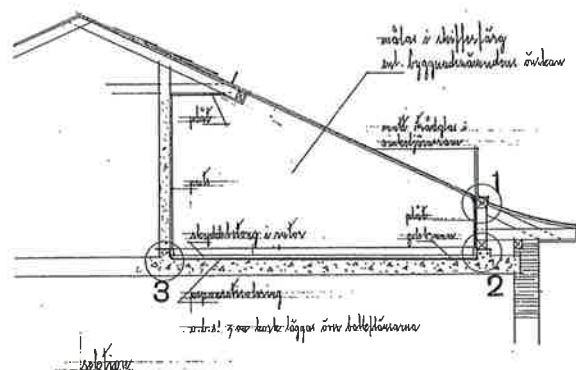

VINDAR

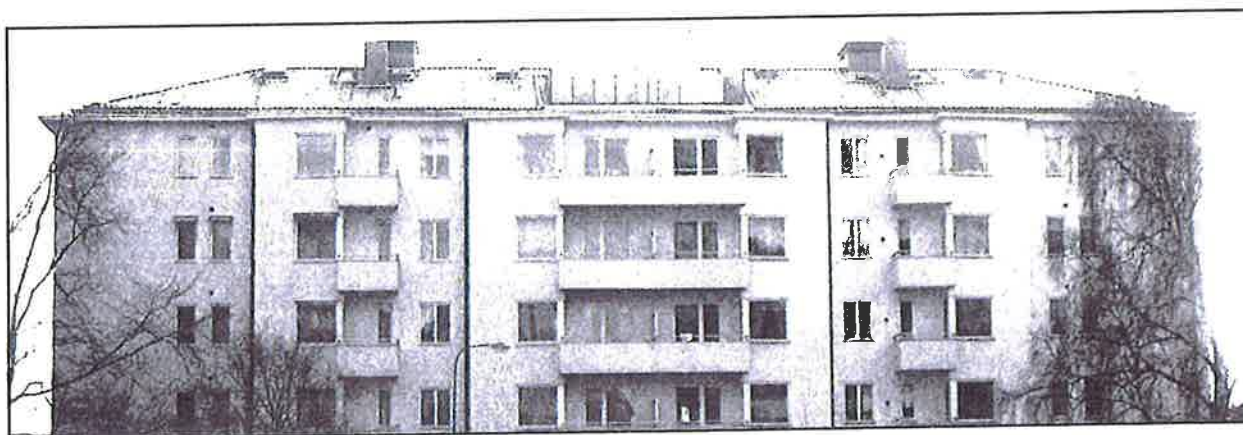
Vindsutrymmena användes för lägenhetsförråd, men också för tvättstugor med tillhörande tork-, stryk- och mangelrum. På vindarna till husen med sadeltak förlades ofta en piskbalkong inskuren i takfallet. Eventuella räcken hade råglas i en stomme av stålprofiler. Tvättstugor, stryk- och mangelrum förlades kring den i takfallet inskurna piskbalkongen för att kunna få dagsljus och vädringsmöjligheter. Hissmaskinrummen ryms inom takfallen i husen med sadeltak.

Takytorna är liksom fasaderna mycket känsliga för förändringar och ingrepp. Enstaka vindsinredningar har utförts på övre Gärdet. Dessa och ett flertal förslag till inredning av vindar har visat att det inte går att åstadkomma bra bostadsutrymmen under de flacka och låga sadeltaken. Att förse utrymmena med godtagbar dagsljusbelysning och samtidigt bibehålla de karakteristiska obrutna takytorna i stadsbilden är mycket svårt. Även små åtgärder, som förändringar kring piskaltaner, syns väl. Det har dessutom visat sig svårt att iordningställa de funktioner, som ursprungligen förlagts till vindarna, på något annat ställe i huset. Alla ytor i byggnaderna har en definierad användning och några "överytor" finns oftast inte.

Inredning av vind strider mot detaljplanerna och kan inte bedömas vara förenlig med deras syfte. Det är dessutom olämpligt med hänsyn till det kulturhistoriska, miljömässiga och arkitektoniska värdet och till helhetsmiljön.

Karaktäristiska valmade tak sedda från Tessinparken.

De släta takytorna är en viktig del av byggnadens arkitektur. Även små förändringar syns väl.

BALKONGER

Nedre Gärdet, balkong över hörn med "pinräcke".

De nya idealen med luft och ljus påverkade volymgrupperingarna som blev friare än den traditionella stenstadens med sina slutna kvarter. Flertalet lägenheter försågs med balkong. Jämfört med 1920-talets arkitektur, där balkongerna huvudsakligen användes som enstaka inslag i fasadkompositionen, fick balkongerna på 1930-talet genom sin mångfald en ny och viktig del av fasadarkitekturen. Balkongerna utformades med stor omsorg och medvetenhet beträffande såväl placering som detaljutformning.

Balkongerna placerades ofta i anslutning till utskjutande fasadpartier eller vid hörn. Många hus har balkonger som löper runt hörn. Där det var möjligt förlades balkongerna sidförskjutna i förhållande till t ex vardagsrumsfönster för att inte ovanförliggande balkonger skulle avskärma för mycket av det infallande dagsljuset. Det förekommer balkonger både med rundade och rätvinkliga hörn.

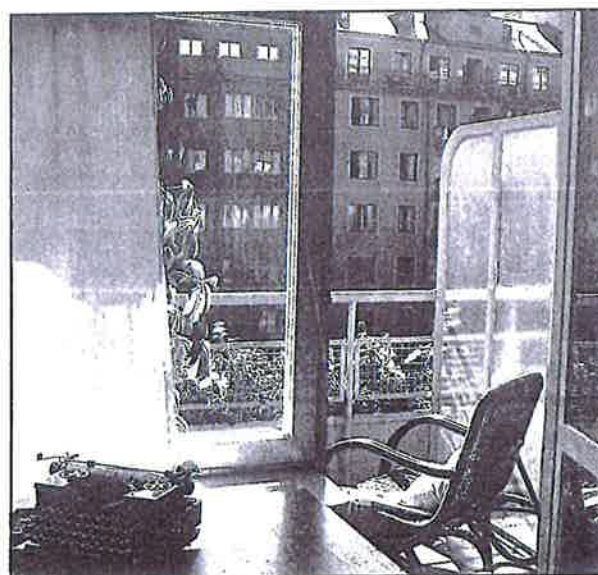
Balkongerna på nedre Gärdet hade vanligen fronter med hela släta ljusst målade plåtar i kombination med en smäcker överliggare. Även smidesräcken förekom. De utfördes antingen som rakt spjälverk, "pinräcken" eller med formgivet mönster. Längre upp på Gärdet blev utformningen friare. Här fanns också balkongfronter av plåt med fin sinusprofilering, liksom låga släta plåtar i kombination med 2-3 horisontella järn och även helt genomsiktliga fronter med rutat trädnät. Balkongfronterna når ofta

Övre Gärdet. Balkonger och burspråk har stor betydelse för husets arkitektur.

inte ner över balkongens betongplatta. Undersidan av plattan var slät och målades i ljus kulör, ofta i samma som fasadens, så även framkanten. På övre Gärdet var variationen på balkonger, deras fronter, storlek och utformning stor. Balkongerna bidrog till att ge byggnaden dess identitet.

Balkongernas utformning har, liksom fönstrens, stor betydelse för den arkitektoniska upplevelsen, för stadsbilden och för det kulturhistoriska värdet.

Balkongen förmedlar på ett fint sätt kontakten mellan ute och inne.

Vissa balkongplattor kan av hållfasthetsskäl behöva repareras eller bytas ut. Innan åtgärd bestäms bör man undersöka och besiktiga ett flertal balkonger och alltid göra karbonatiseringsprov för att ta reda på hur skyddande betongen är för armeringsjärnen. Om betongen måste bytas ut är det viktigt att plattorna får behålla sin ursprungliga utformning och tjocklek. När betongen torkat målas undersida och framkant i lämplig ljus kulör.

I de fall där balkongräcket ur säkerhetssynpunkt inte är tillräckligt högt är det i regel möjligt att komplettera den ursprungliga balkongen med en extra överliggerare. Är balkongfronten klättringsbar kan den på insidan kompletteras med fint trådnät, skivor av härdat glas eller hårda klarplastskivor.

Är det inte möjligt att underhålla/återanvända befintliga balkongfronter bör nya fronter utformas på ett sådant sätt att de så nära som möjligt ansluter till ursprunglig detaljutformning och utseende. De standardbalkonger med aluminiumprofiler som ofta används, har så grova dimensioner, annorlunda profiler och infästningar att de avsevärt avviker från de ursprungliga räckenas utformning och kraftigt förändrar husets karaktär. Sådana kan därför i detta sammanhang inte användas.

Under senare år har många balkonger bytts ut. De har i flera fall försetts med fronter med en profilering som är främmande för den traditionella bebyggelsen på Gärdet. Om sedan balkongfrontens höjd och läge i förhållande till balkongplattan förändras, får balkongen också helt andra proportioner än de ursprungliga. Där sådana byten skett bör vid nästa renovering väljas balkongfronter respektive räcken med för Gärdet tidstypisk utformning. Ursprungliga detaljritningar och gamla fotografier kan visa balkongernas karakteristika.

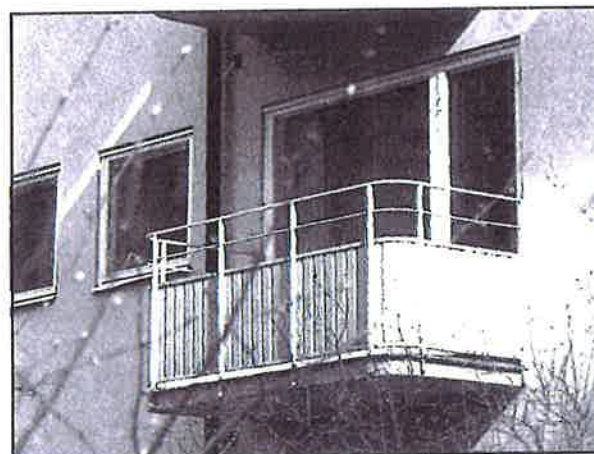
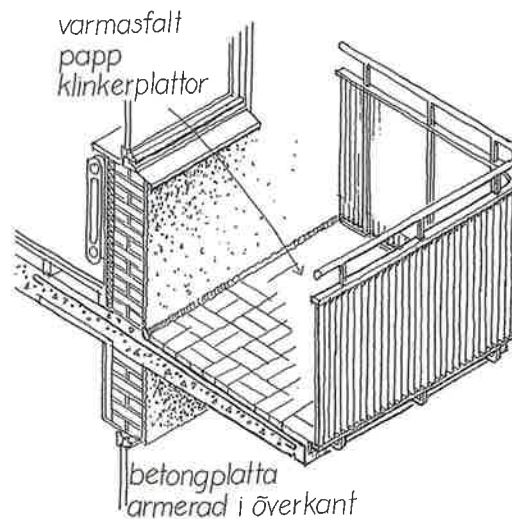
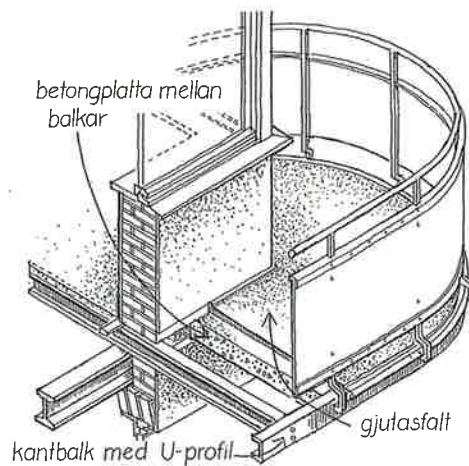
Inglasning av Gärdets balkonger innebär kraftiga förändringar av byggnadernas arkitektur. Det innebär förvanskning av det kulturhistoriska värdet och strider mot bevarande- och riksintresset.

Vid renovering

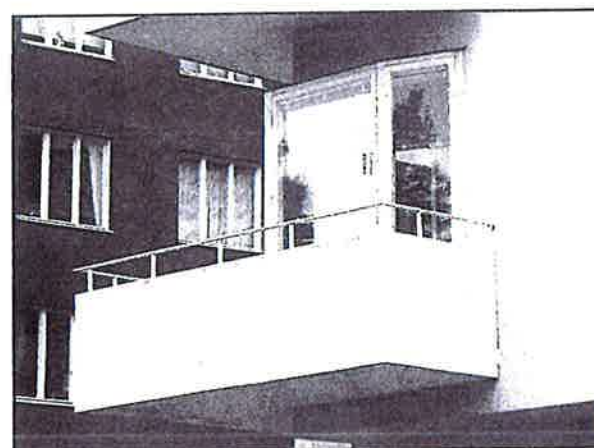
Behåll och reparera ursprungliga balkonger så långt möjligt. Vid byte utforma fronter, räcken och balkongplatta så lika ursprunglig utformning som möjligt.

Bygglov

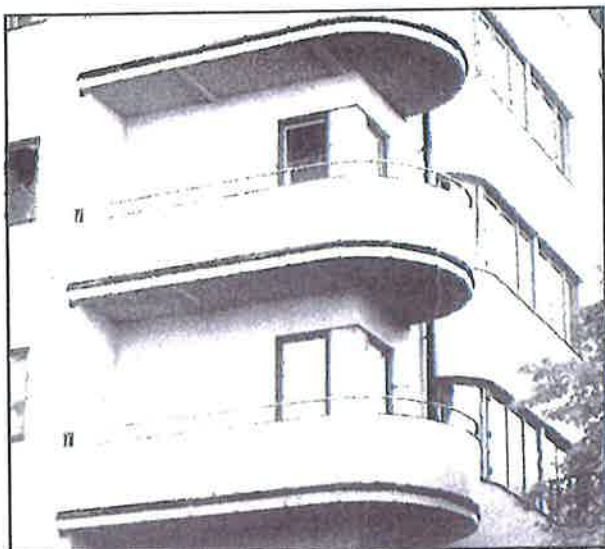
Ändringar av balkongfronter, -räcken och utbyte av balkongplattor eller ändring av dess konstruktion kräver normalt bygglov.

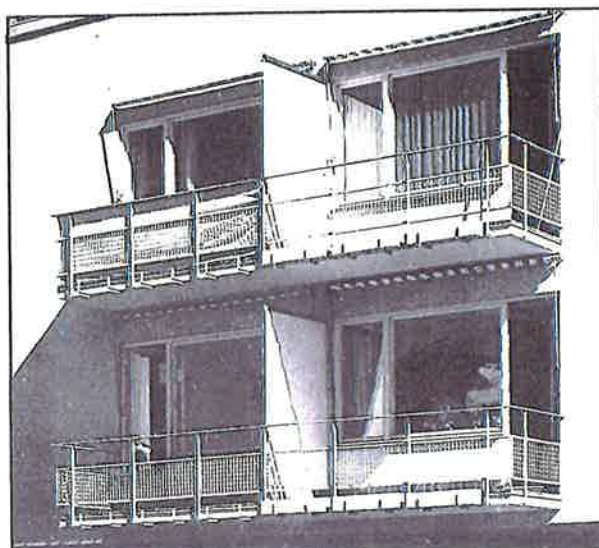
Låt runda hörn vara runda och vinkelräta hörn räta.

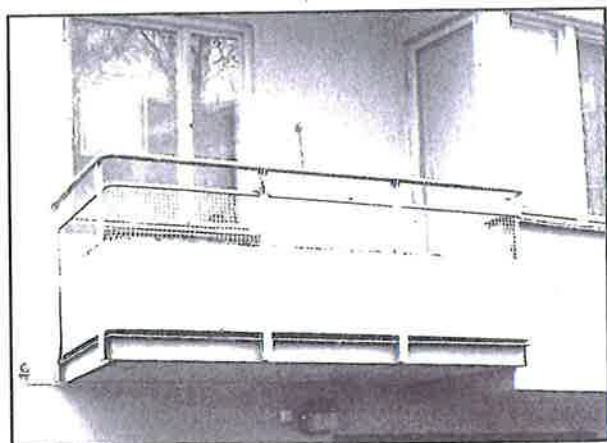
Balkongernas olika utformning är en viktig del av byggnaden och bidrar till områdets rika, varierade arkitektur.

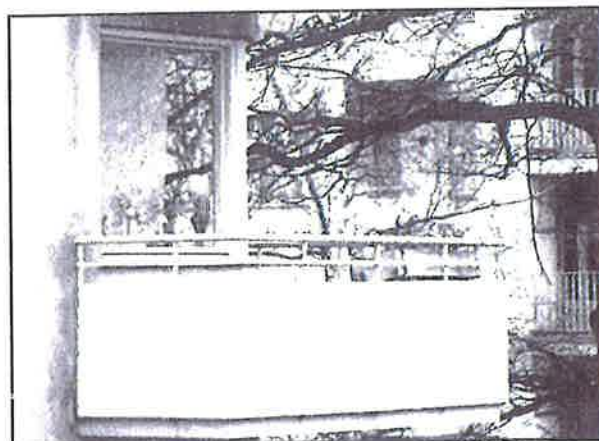
Tessinparken

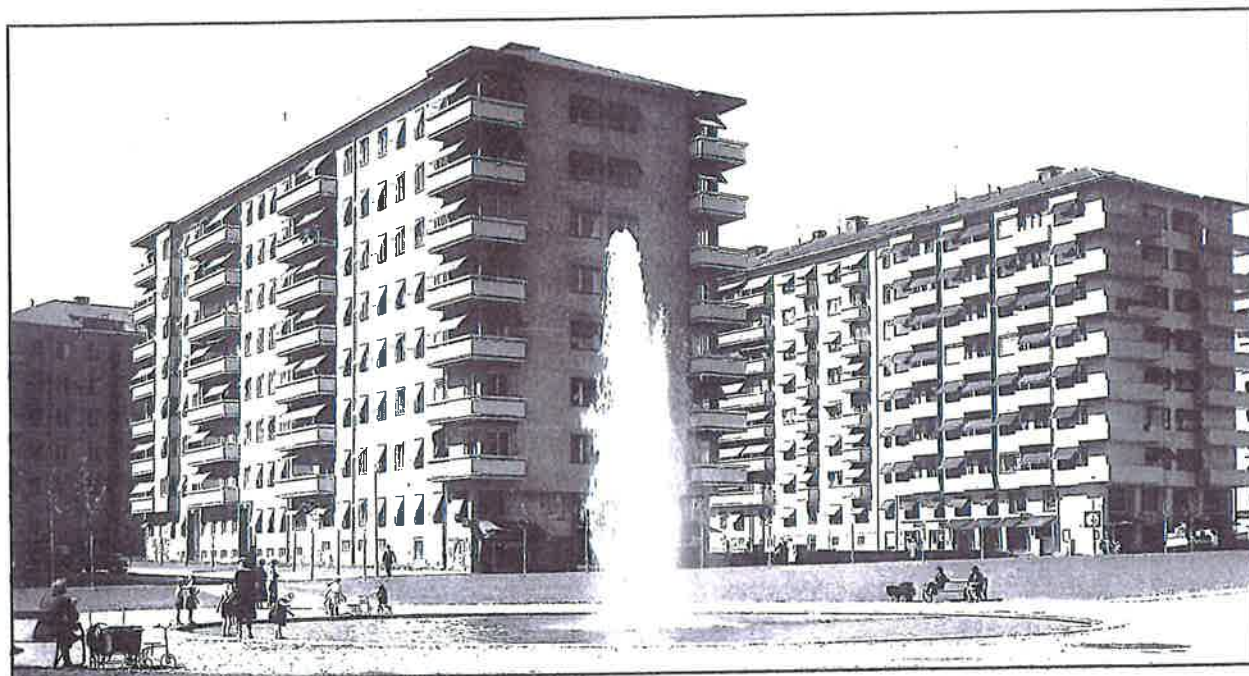
Askrikegatan

Gärdeshöjden

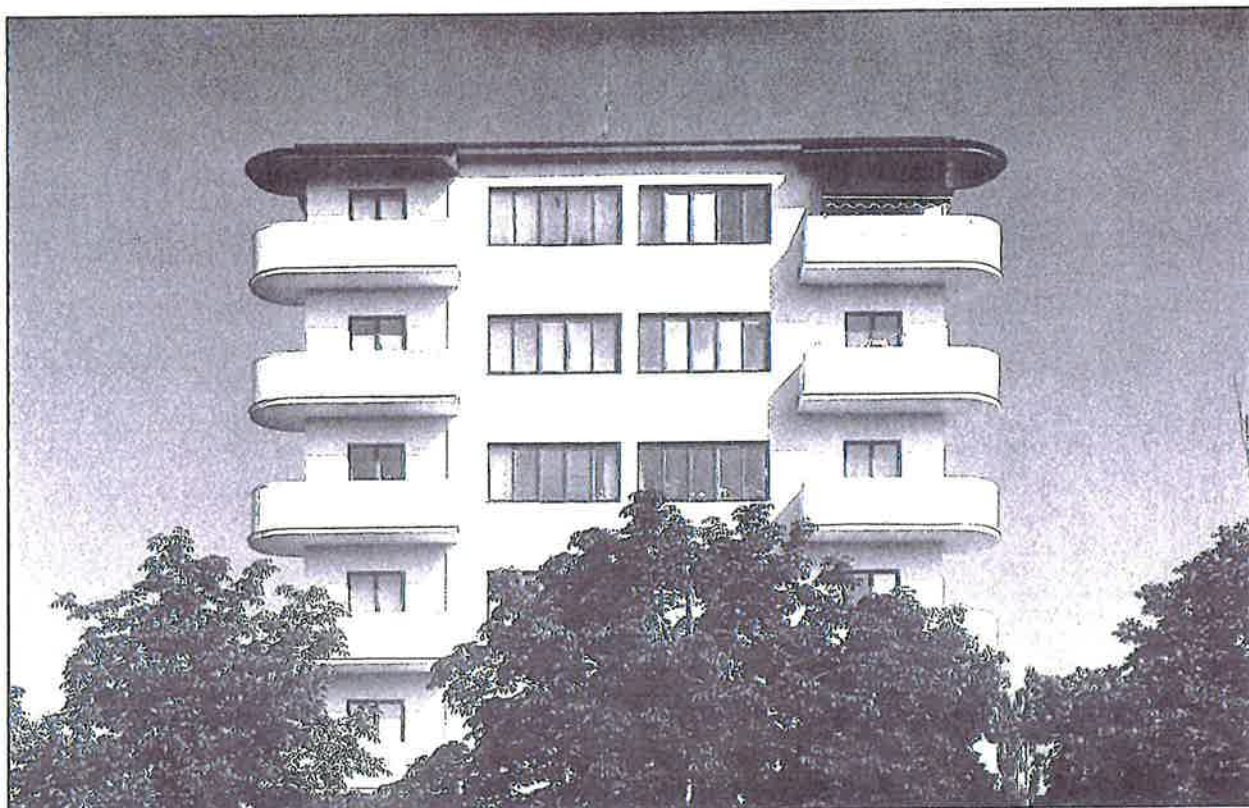
Brantingsgatan

Sommartid försågs balkonger och fönster genom fastighetsägarens försorg med markiser. Det var samma färg på husets alla markiser. De kulörer som förekom var grönt, blått eller tegelrött. Denna färgprakt återkom år efter år ända till en bit in på 1960-talet. Äldre foto.

FÖNSTER

Balkonger och fönster över hörn accentuerar gavlarnas utformning på ett karaktäristiskt sätt .

I Gärdesbebyggelsen förekom flera olika typer av fönster; från typiska 1920-talsklassicistiska fönster till rent funktionalistiska. Samtliga fönster gjordes dock inåtgående, kopplade och tillverkade av trä. Glaset från denna tid maskintillverkades, vilket gjorde det möjligt att tillverka betydligt större glasytor än tidigare till rimliga kostnader.

På nedre Gärdet utformades fönstren vanligen med två eller flera sidohängda lufter utan spröjs. Sådana fönster har ibland komponerats med fyra eller fler sammanhängande lufter till markanta glaspartier på gavlar eller andra framträdande fasadpartier. Det förekommer också fönster över hörn, gärna i kombination med balkonger. På några av de tidigast uppförda husen närmare Valhallavägen finns den typ av tvåluftsfönster, där vardera bågen har två spröjsar och tre nästan kvadratiska rutor, som var vanligt förekommande på 1920-talet. Längre upp på Gärdet finns modernare 1930-talsfönster med olika former av stora enluftsfönster, ibland kombinerade med sido- eller överruta och i enstaka fall pivåhängda.

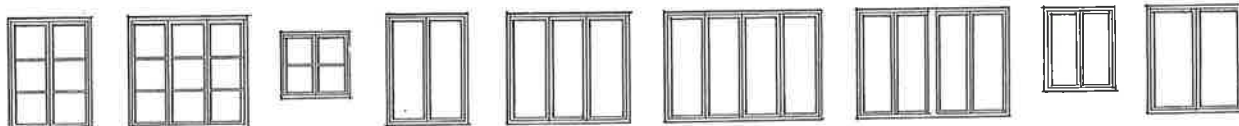
Fönstrens utformning och färgsättning har en avgörande betydelse för husets arkitektoniska karaktär

och påverkar därmed helheten i stadsbilden. Fönstren placerades såväl på jämna avstånd som rytmiskt grupperade. Utformningen avspeglade funktionen bakom. På fasaden kan avläsas var tex vardagsrum och kök är belägna. Fönstren saknade oftast omfattningar och drogs endast in någon centimeter från fasadliv. Glasytorna samspelar med omgivande putsytor och balkonger.

Fönstren upprepas i stort antal och utgör en betydande del av fasadytan, vilket gör att även små förändringar av detaljer får en stor betydelse både för den enskilda byggnaden och för stadsbilden.

Färgsättningen av fönstersnickerier samspelade på olika sätt med fasadfärgerna. Fönsterfärgen var vanligen varmvit, ljusare än fasad och balkonger. Fönster och balkong kunde också ha samma kulör. Fönster i samma kulör som fasaden förekom, liksom kulörer mörkare än fasaden. Vanliga kulörer var varmvit, blekt ockra, ockra, ljust brun, ljust gröngrå, grå och grön. Källarfönster var vanligen neutralt grå.

De ursprungliga fönstren var oftast av bra kvalitet. Virket var noga utvalt och hämtades från träd, som

vuxit långsamt och fått en betydligt tätare träådring än dagens virke. Den höga kvaliteten på virket gjorde det möjligt att tillverka fönster med smäckra något profilerade snickerier.

Då fönster skall åtgärdas vid periodiskt underhåll eller ombyggnad kan valet stå mellan underhåll, reparation, komplettering eller utbyte. Det bör alltid övervägas om det går att bevara de ursprungliga fönstren, antingen med enbart underhållsåtgärder eller genom komplettering i någon form. Undersök fönstren på olika ställen på huset och gör en noggrann bedömning. Dåligt underhållna fönster behöver inte medföra ett byte till nya. Det går ofta att reparera och laga både karmar och bågar.

Genom ett omsorgsfullt tillvägagångssätt från besiktning över åtgärdsbeskrivning till genomförande går det i flertalet fall att bevara befintliga fönster med ökad prestanda och lägre underhållsbehov i framtiden.

Om det trots allt blir nödvändigt att byta fönster måste stor omsorg läggas ned på utformningen. Detaljer lika de ursprungliga väljes.

Utvändig plåt- eller plastbeklädnad eller tilläggsru- tor är här olämpligt, då det förändrar byggnadernas karaktär, vilket strider mot bevarandet av det kulturhistoriska och arkitektoniska värdet.

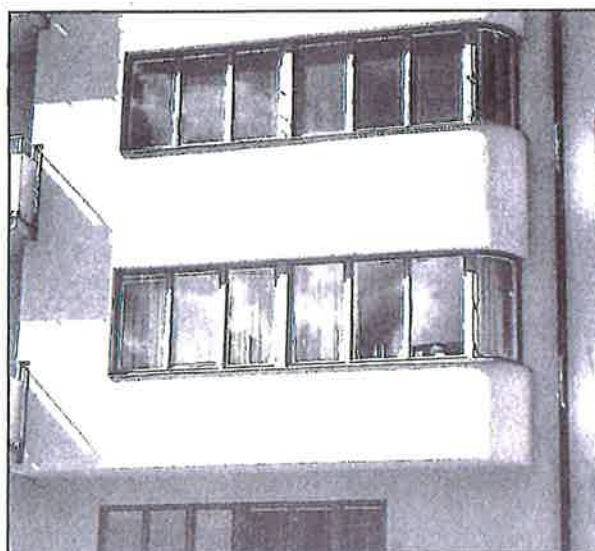
Instickskarmar påverkar avsevärt fasadens utseende genom att snickeribredderna ofta ökar kraftigt. Ljusinfallet i innanförhängande rum blir dessutom påtagligt mindre. Instickskarmar bör därför inte användas.

Vid renovering

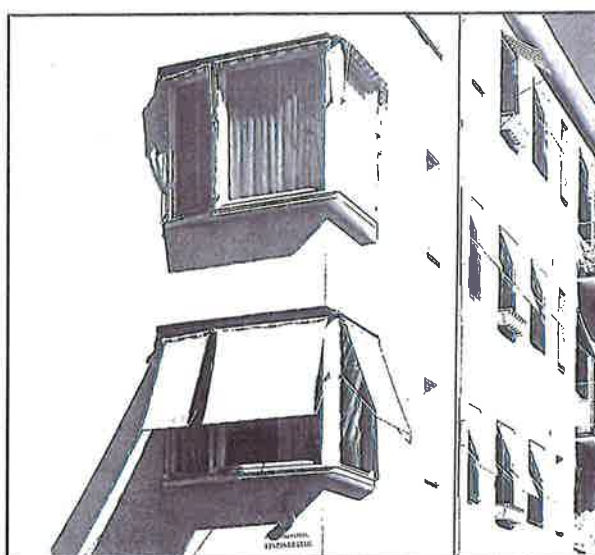
Behåll och reparera befintliga fönster, så långt möjligt. Vid byte använd fönster med bågar och karmar i samma utförande, dvs i samma material, dimensioner, indelning, antal lufter, profilering och hängning som ursprungsfönstret. Fönstret skall vara placerat i samma läge i fasaden som tidigare.

Bygglov

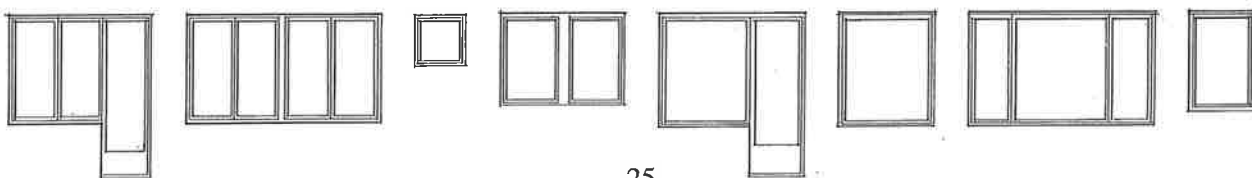
Ändring av fönsters utformning och fönsterbyten är åtgärder som avsevärt påverkar byggnadens utseende och därför oftast kräver bygglov.

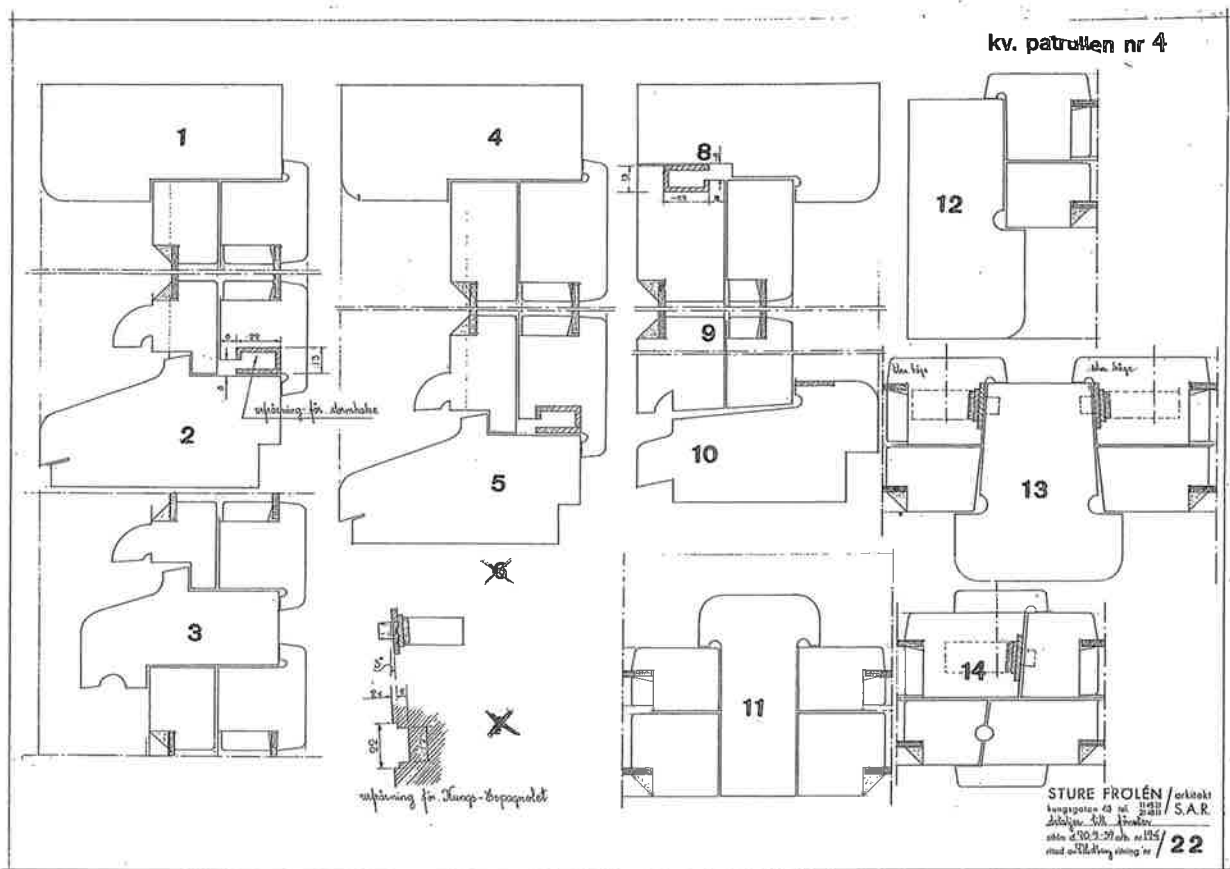

Fönsterparti i burspråk, rundat över hörn.

Utskjutande fönster över hörn ger fina utblickar.

Glasytans storlek och bredd avgjorde bågens dimension.

SOPHANTERING

I många fastigheter är soputrymmena små och hämtningsvägen otillfredsställande. Sophantering-
en bör ses över i samband med att en lokal blir ledig
eller när fastigheten renoveras/upprustas. Utrym-
men i botten- och suterrängvåningen bör användas.
Lösningar, som innebär att trapphusets utgång till
gård byggs igen, är olämpliga.

Byggnadsnämnden kan föreskriva att godtagbar
sophantering ska ordnas.

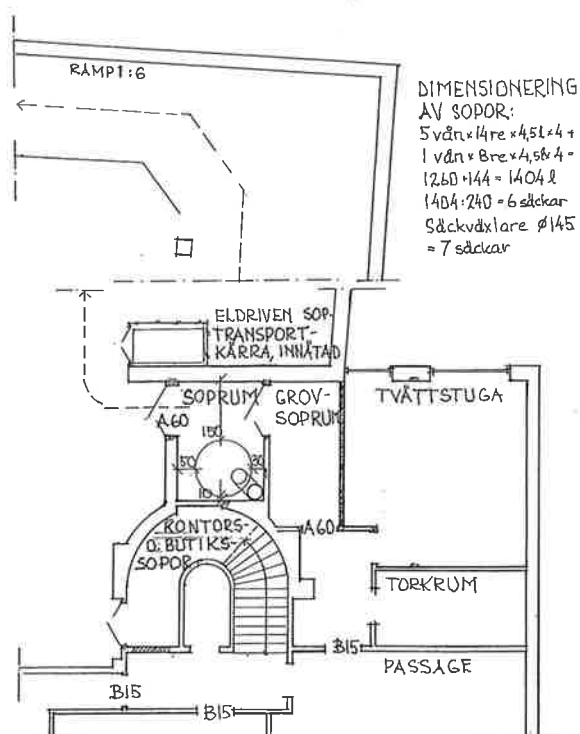
Bygglov

Ändring av eller nytt utrymme för sophante-
ring kräver som regel bygglov.

PLAN- OCH BYGGLAGEN (PBL)
17 kap

Särskilda krav på befintliga byggnader

20§ 3 st. Till byggnader som har uppförts före den 1 juli 1977
eller för vilka byggnadslov har beviljats före nämnda dag
skall höra sådana anordningar som skäligen kan fordras för
att åstadkomma godtagbara arbetsförhållanden för dem som
hämtar avfall från byggnaden.

BOTTEN- OCH SOCKELVÅNINGAR

ENTRÉPARTIER

Entréerna studerades väl, var påkostade, markerade och omsorgsfullt utformade. De första husen utfördes ofta med entrépartier av trä och glas. I de senare uppförda husen var glaspartiernas bärverk vanligen av rostfritt stål eller metall. Skulpterade omfattningar och skärmtak förekom och några portar fick konstnärlig utsmyckning i smide eller trä. Det är viktigt för byggnadens hela karaktär att bibehålla entrépartiernas ursprungliga utförande.

TRAPPHUS OCH TRAPPHALLAR

Ljus och öppenhet betyder mycket för entréhallar och trapphus. Således förlades dessa vanligen vid fasad och dagsljusbelystes ofta via vertikalt sammanhängande glaspartier. Detta ger också natteffekt när trapphusen är upplysta. Entréhall och trappor är belagda med sten eller marmor. Entrén är ofta försedd med tidstypiska målningar och reliefer på väggar och ibland även i tak. Det är värdefullt att dessa dekorationer bibehålles och renoveras varmsamt.

Hisschakt förlades ofta i trappspindel eller vid invändigt ljusschakt och inkläddes med glas eller nät för att släppa genom ljuset. Det är viktigt att trapphusets öppenhet bevaras och inte byggs igen.

SUTERRÄNGVÅNINGAR

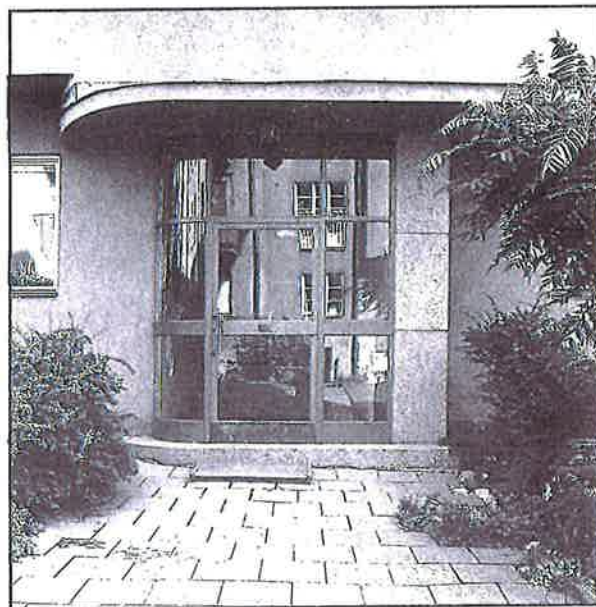
Husens suterrängvåningar inrymmer ofta lokaler för butiker och andra verksamheter. Fönster- och dörrpartierna utformning skiljer sig från bostädernas och de har stor betydelse för bottenvåningarnas arkitektur. Det är viktigt att fönster- och dörrpartierna utformning, material och detaljer bibehålles, även när lokalens användning förändras. Socklarna utfördes till övervägande del av natursten: granit, skiffer eller ekebergsmarmor. Även socklar av naturfärgade oglaserade klinkerplattor förekom. Puttsade socklar målades varmt grå.

Vid renovering

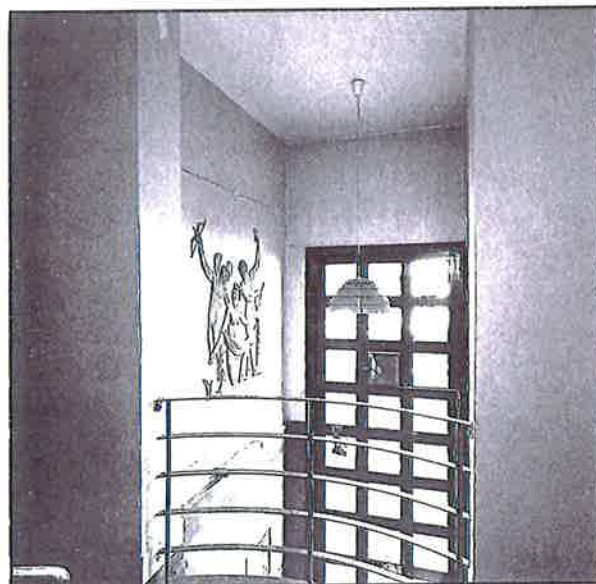
Om det inte är möjligt att underhålla eller renovera de befintliga portarna, fönsterpartierna eller glas- och nätväggar runt hisschakt, utformas de nya likt de befintliga, både vad avser detaljutformning och material.

Bygglov

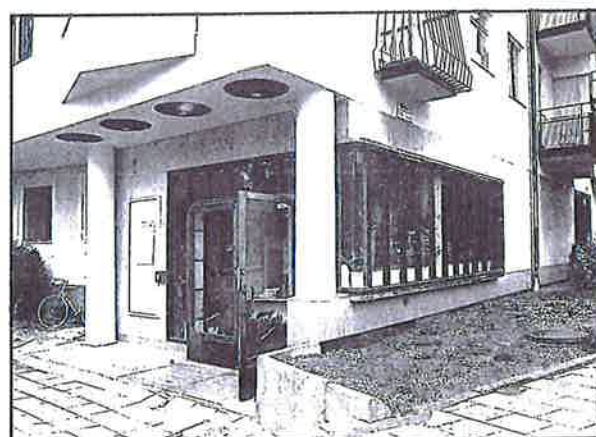
Ändring av entréer, hisschakt, fönster- och dörrpartier erfordrar som regel bygglov.

Varje entré har sin egen karaktär.

Ljuset strilar in i trapphus och trapphall.

Bottenvåningarnas utformning är en del av byggnaden och dess arkitektur.

PARK, GÅRDAR OCH GATURUM

Som centralt motiv i Gärdesstaden fungerar den i nord-sydlig riktning perspektiviskt anlagda parken med sina stora gräsytor, dammar, planteringar och alléer. Mellan husen ligger öppna grönskande gårdar och vid tvärgatorna finns trädplanterade förgårdar. Gärdet är ett av de första områdena i Sverige där "hus i park" genomfördes.

I planbeskrivningen från år 1930 står att läsa:

"...genom att dessa högre byggnadslängor förlagts med sina kortsidor mot parkområdet, på så sätt att mellanvarande, för planteringar avsedda gårdsytor verkar sammanhängande med parken, avses nämligen att ifrågavarande byggnadslängor skola giva intryck av att vara förlagda i ett större sammanhängande parkområde."

TESSINPARKEN

Parken har i sin södra del en symmetrisk uppbyggnad med en komposition av pyramidekar, låga syrenhäckar och rosenrabatter. Parken inramas längs Hedinsgatan och De Geersgatan av kastanjealléer. I jämnhöjd med Storskärsgatan ligger, som en central punkt i parken, en fontän. Genom sin axiella uppläggning kom den på 1930-talet att lanseras som ett "Versailles för folket".

Längre mot norr får parken en friare utformning. Med gräs- och lekytor, kullar, plaskdamm och frilagda klippor och hållar samt dungar av ask och ek ska denna del föra tankarna till skärgårdsland-

skapet. Leksulpturer har skapats av konstnären Egon Möller-Nielsen.

Låga järnstaket användes genomgående i området både för att inrama parkanläggningen i Tessinparken och för att avgränsa planteringar och bostadsgårdar. Vanligt var också stolpar av granit för att markera ingången till "gården", den mer privata delen av parken mellan de parallella husraderna.

Norra delen av Tessinparken skapades för att tillsammans med blivande Olaus Petriskolan och dess grönområde (som ansågs tillhöra parken) bilda ett tvärgående parkstråk, som skulle förbinda Norra Djurgården med Ladugårdsgärdet och Djurgården. Här förlades tidigt en parklek och en bollplan. På vintern spolades här både skridskobana och en bana för slänggunga. Här planterades alm, lind, hägg och björk.

De låga husen vid Askrikegatan avslutar tillsammans med husen på Gärdeshöjden på ett medvetet sätt parkrummet mot norr.

T-baneuppgångarna och bron över Valhallavägen, som tillkom på 70-talet har på ett mindre lyckat sätt trängt in i parken. Ingrepp av detta slag strider mot riksintresset och områdets stora miljö- och kulturvärde.

ESPLANADEN

Erik Dahlbergsgatan byggdes som stadsdelens högklassiga esplanad och ingick i det nord-sydliga stråket från Norra Djurgården till Djurgårdsbron. Lindallén i gatans mitt var ett skyddat gång- och cykelstråk. Under 1950-talet gick här en spårvägslinje, som lades ned vid högertrafikomläggningen. Södra delen av allén används idag för biluppställning. Det är önskvärt att asfalten mellan lindarna av utseendeskäl, men främst för trädens skull ersätts med genomsläppligt ytmaterial, som gatsten eller grus. Cykelväg skulle då kunna markeras i mitten. Från Blanchegatan och norrut har allén oxlar med ridväg i mitten.

Gång- och ridväg på Eriks Dahlbergsgatans norra del är kantad med oxlar,

GATOR

Tvärgatorna till Tessinparken planerades också som en del av parkområdet. Genom att träd och buskar planterades på förgårdarna kom även gatorna att ligga i den grönskande parken. Gatorna har olika identitet med hjälp av olika karaktärsträd, t ex Strindbergsgatan med lindar och Storskärsgatan med björkar. Brantingsgatan har på samma sätt blivit en grön gata.

Många gator var ursprungligen stensatta med gatsten. Några av gatorna har fortfarande kvar denna beläggning. Det är önskvärt att gatstenen får vara kvar och om möjligt även återställs.

Gaturummets träd, planteringar och gräsmattor skapar parkkaraktär.

GÄRDESHÖJDEN

Uppe på Gärdeshöjden byggdes punkthusen helt fritt i "naturen" omgivna av ljus, luft och grönska. Här finns ingen synlig gräns mellan tomtmark och park. Den skogsklädda höjdens naturliga förutsättningar har skickligt tagits till vara vid placering och utformning av husen. Höjden har stora uppvuxna barr- och lövträd, som en och björk med inslag av lärk och tall. Här finns buskage av fläder, nypon och lönn och grässlänter med slingrande parkvägar.

Naturmarken är sparad mellan husen på Gärdeshöjden.

GÅRDAR

Kvartersmarken utformades som en "privat" del av parken, en för kvarteret gemensam gård med planteringar, träd, buskar och lekplatser. Många gårdar hade en damm, ibland även med springbrunn. Gångarna belades ofta med kalksten, skiffer, sattes med gatsten eller grusades. Gångarna längs husen skulle även kunna användas vid brandutrymning. Cykelställ fanns ofta intill entrén. Pil och poppel var vanliga träd och syren, forsythia, schersmin och rosor vanliga busksorter.

Utformningen av gårdarna blev mot slutet av 1930-talet allt friare. Punkthusen på Gärdeshöjden ligger helt fritt på den skogsklädda höjden.

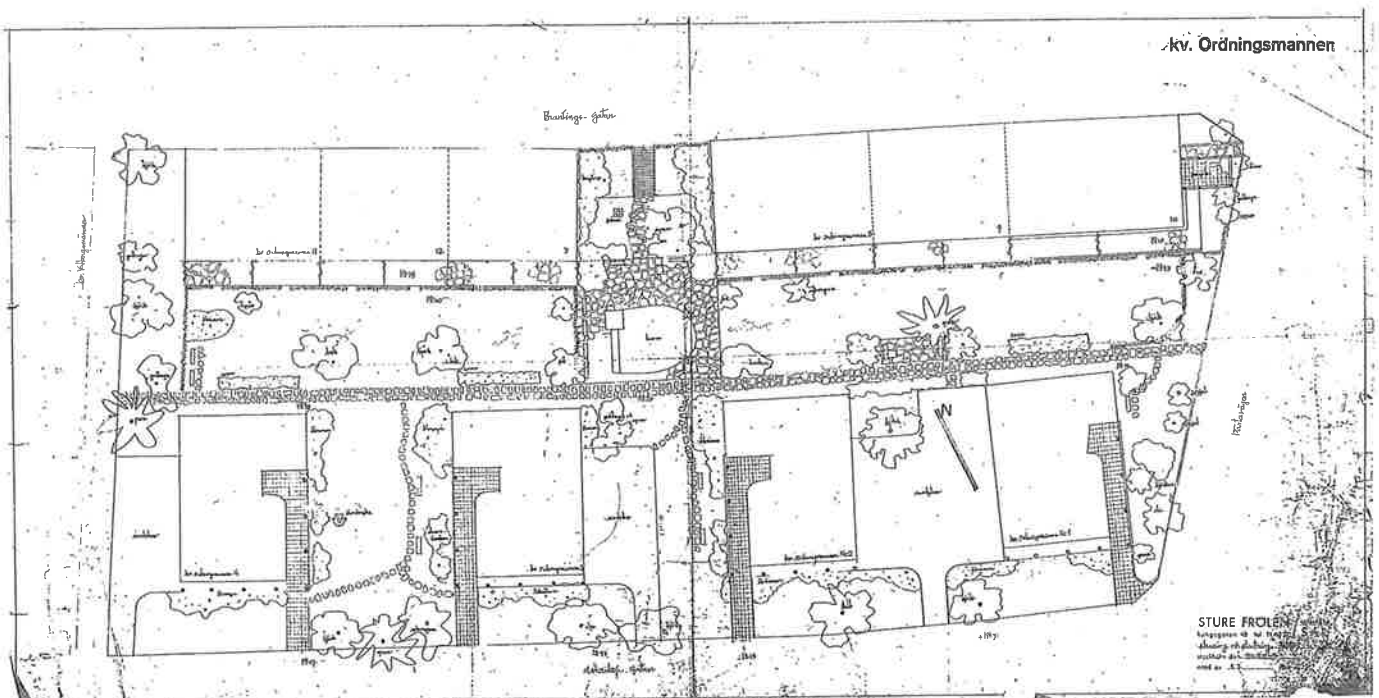
Gård med damm och lekplats mellan Askrikegatan och Brantingsgatan. Äldre foto.

Gårdarna var planerade att användas gemensamt av husens invånare och sköttes ofta av en trädgårdsmästare. Genom köpekontrakten in-tecknades servitut rörande gårdens skötsel för samtliga fastigheter enligt följande:

"Å den försålda tomten lägges det servitut till förmån för övriga tomter i kvarteret att det till tomten hörande gårdsutrymmet - varmed här förstås tommark, varå enligt gällande byggnadsbestämmelser byggnad ej må uppföras - skall jämte övriga gårdsutrymmen i kvarteret anordnas och begagnas såsom gemensam gård för kvarterets samtliga tomter, och att ägaren av försålda tomten i följd härav skall vara förhindrad att anbringa eller påfordra stängsel för avskiljande av hans gård från de övrigas eller att å den förra anordna plats för sopor eller upplag av något slag, allenast med det undantag, att vid byggnad, ombyggnad eller reparation å tomten dess gårdsutrymme må användas för byggnadsställningar, upplag och andra anordningar, som äro erforderliga för nämnda byggnads- eller reparationsarbete."

Många av gårdarna är alltjämt hyggligt skötta och har behållit mycket av den ursprungliga upplägningen, men flera lekplatser, sandlådor och plaskdammar har försvunnit eller lagts igen.

På någon gård finns idag uppställningsplatser för bilar. Detta strider mot de ursprungliga intentionerna och även mot de servitutsavtal och skötselavtal, som gäller för kvarteren.

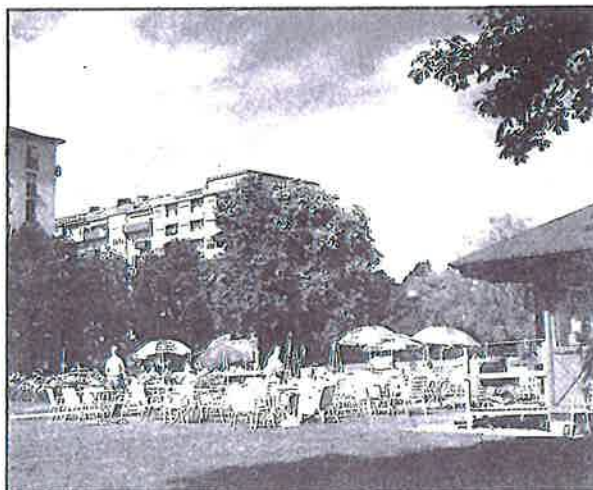
SKÖTSEL AV PARKER OCH GÅRDAR

Underhåll och skötsel bör ske på ett sådant sätt att de ursprungliga intentionerna bevaras. Växtlighetens ålder kräver en del förnyingsarbeten. Eventuell beskärning av träd ska utföras så att deras karaktär bibehålles. Nya träd kan behöva planteras i anslutning till de gamla, så att en avväxling kan ske så obemärkt som möjligt.

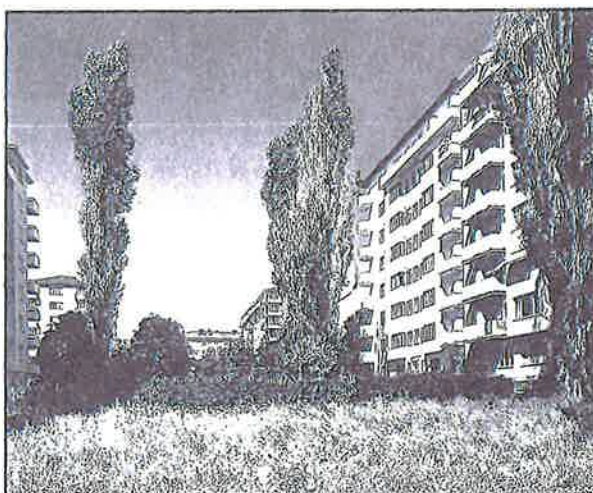
Rabatter, dammar och lekplatser var viktiga delar av de gemensamma gårdarna. En målsättning bör vara att gårdarna underhålls så att de ursprungliga kvalitéerna tillvaratas. Där gångarna på grund av skador behöver sättas om bör ursprungliga material, som kalksten och smågatsten återanvändas och om det behövs kompletteras.

Parkeringsplatser och tillbyggnader på gård är olämpligt med hänsyn till det kulturhistoriska, miljömässiga och arkitektoniska värdet och till hälmiljön. Det kan inte bedömas vara förenligt med detaljplanen eller dess syfte.

Parker, gator, gårdar och grönområden ska skötas så att områdets ursprungliga kvaliteter tillvaratas och dess tidstypiska uppbyggnad bevaras.

Serveringen i Tessinparken.

Höga pyramidpopplar ger gården en speciell karaktär.

"Skärgårdslandskapet" i norra Tessinparken är en uppskattad oas.

SAMMANFATTADE RIKTLINJER

MÅL

**Bevara områdets ursprungliga särart och miljö.
Det gäller både området som helhet och dess byggnader.**

Gärdets byggnader är idag 50 - 60 år gamla och många står inför beslut om underhåll, reparation och modernisering. Det är viktigt att dessa åtgärder utföres så att byggnadernas och områdets ursprungliga kvalitéer och särart bibehålls och tas till vara.

Avsaknaden av dekor på funktionalismens byggnader gör dem känsliga att hantera vid renovering/ombyggnad. Enkelheten gör att de enskilda detaljernas utformning får en ökad betydelse.

Genom en förändring av detaljen, förändras arkitekturen. Tilläggsisoleringar, nya balkongräcken, veckade och högre än förut eller nya

takfönster eller takkupor är sådana förändringar som, med de få karakteristika husen har, förvanskar arkitekturen.

I detta område är det särskilt tydligt att det är helheten som är viktig. Parken, grönskan, husen, färgsättningen och detaljerna, allt samspelar.

Före en renovering är det värdefullt att redan på ett tidigt stadium kontakta stadsbyggnadskontoret och stadsmuséet för att gå igenom de speciella förhållanden, som gäller för fastigheten. Det är här möjligt att få råd och anvisningar beträffande tänkta förändringar.

Vid renovering

Varje upprustningsåtgärd skall vara mycket varsam och i detalj utformad som den ursprungliga. Större förändringar, som t ex tilläggsisoleringar, vindsinredningar etc, ska man avstå ifrån.

Där det vid tidigare renoveringar och underhåll använts för området främmande material och utförande, ska vid nästa renovering eftersträvas att återställa den ursprungliga karaktären.

Bygglov

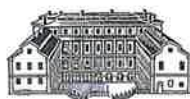
Förändringar av byggnadens utseende, kulör, planlösning, konstruktion, vatten- och avloppsledningar, ventilation odyl erfordrar oftast bygglov. För tillbyggnader och parkeringsplatser krävs bygglov .

GÄRDET

tidig funktionalism

MILJÖPROGRAM
för ett riksintressant område

STOCKHOLMS
STADSMUSEUM

STOCKHOLMS
STADSBYGGNADSKONTOR

